

Dokumentin sisältö

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2021

- 1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
- 2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
- 3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

- 4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset
- 5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat
- 6 Hyvinvointisuunnitelma

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

- 7 Suunnitelman laatijat
- 8 Suunnitelman hyväksyminen

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS VALTUUSTOKAUDELLA 2017 - 2021

Kuntalain mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen.

Kaustisen kunnan edellinen laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma on vuodelta 2019. Kaustisen kunnan laajan hyvinvointikertomuksen 2017-2021 ja hyvinvointisuunnitelman 2022-2025 laatimiseen on haluttu osallistaa kunnan toimielimiä ja työntekijöitä.

Vuonna 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain mukaan kunnan on seurattava asukkaistensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi terveydenhuoltolaki velvoittaa kunnat valmistelemaan hyvinvointikertomuksen kerran valtuustokaudessa.

Hyvinvointikertomus on tausta-aineisto ja työväline luottamushenkilöille, kunnan johdolle ja toimialoille strategioiden, talouden ja toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon sekä hyvinvoinnin seurantaan. Hyvinvointikertomus täsmentää väestön hyvinvointitarpeita ja arvioi toteutunutta toimintaa ja voimavaroja suhteessa tarpeisiin.

Yleensä hyvinvoinnin osatekijät jaetaan kolmeen ulottuvuuteen: terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointi-käsite viittaa suomen kielessä sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat mm. elinolot, kuten asuinolot ja ympäristö, työhön ja koulutukseen liittyvät seikat, kuten työllisyys ja työolot, sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Yhä useammin koettua hyvinvointia mitataan elämänlaadulla, jota muovaavat terveys ja materiaallinen hyvinvointi, samoin kuin yksilön odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteet, omanarvontunto ja mielekäs tekeminen.

Kunta järjesti keväällä 2019 Järjestöjen kuntalaisfoorumin teemalla "Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa", minkä lisäksi on kokoonnuttu nuorisovaltuuston sekä vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa. Pohjatyötä hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan on tehty myös kolmen kunnan yhteisessä HaKaVe-LAPE-kuntaryhmässä, johon on osallistunut varhaiskasvatuksen, koulutoimen, Soiten sekä lasten ja perheiden parissa toimivien kolmannen sektorin toimijoiden edustajia.

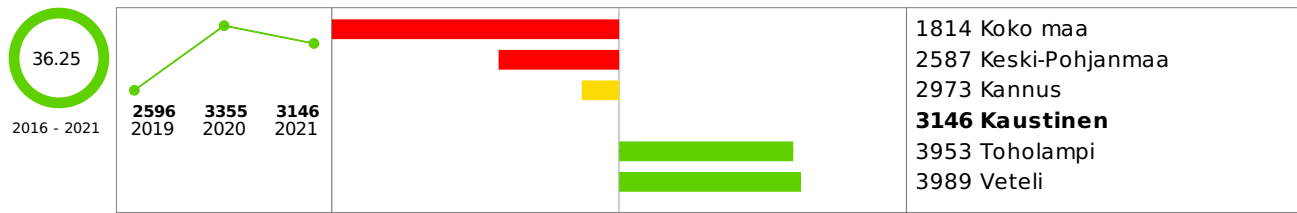
1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Kaustisen kunnan hyvinvoinnin nykytilan kartoitus on tehty indikaattoritiedon perusteella. Indikaattoritiedot on kerätty sähköisestä hyvinvointikertomuksesta, Tilastokeskuksen aineistoista, THL:n Sotkanetistä, Terveiden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAsta sekä Kouluterveyskyselystä. Vertailukuntina ovat aikaisemmin olleet Veteli, Toholampi, Kannus sekä Keski-Pohjanmaa kokonaisuudessaan.

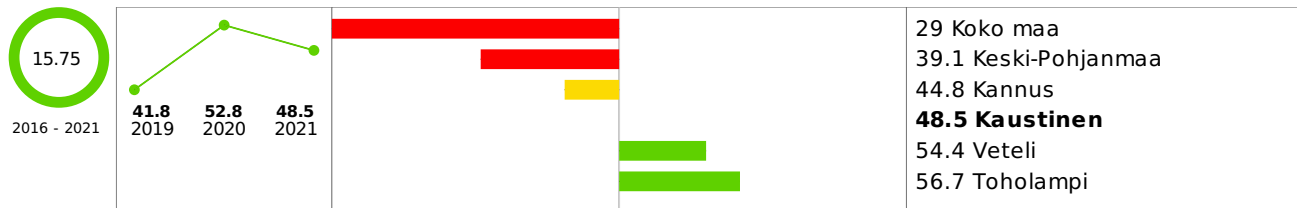
TALOUS JA ELINVOIMA

Tulot

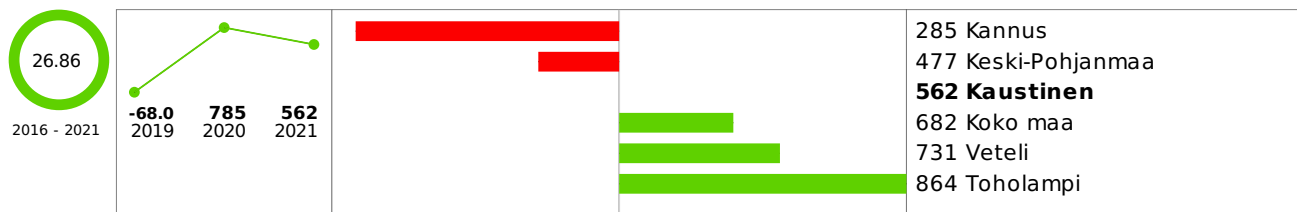
Valtionosuudet yhteensä euroa / asukas

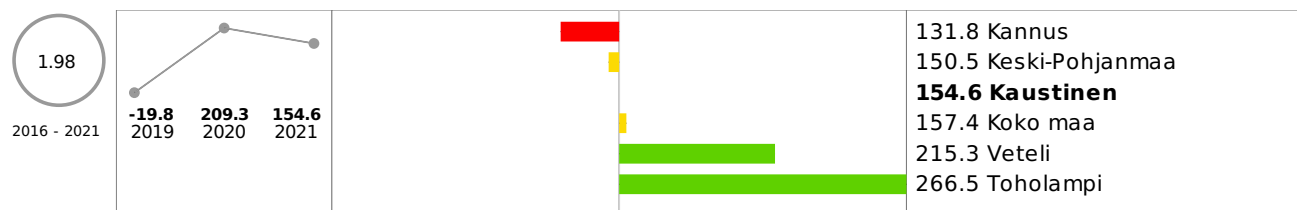
Valtionosuudet, % nettokustannuksista

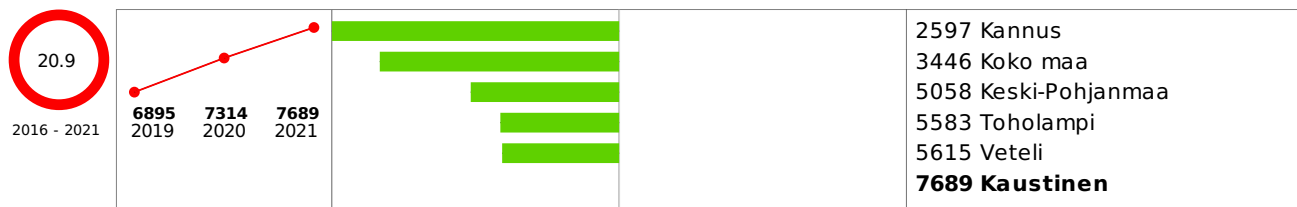
Vuosikate, euroa / asukas

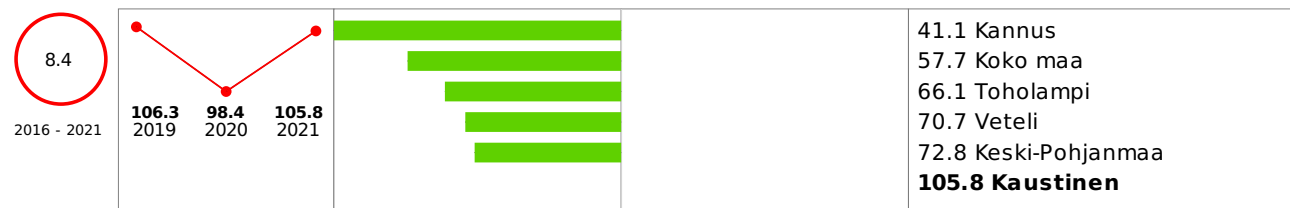
Vuosikate, % poistoista

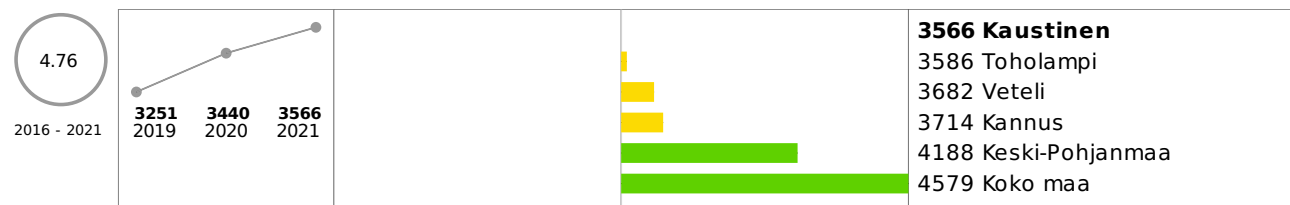
Lainakanta, euroa / asukas

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

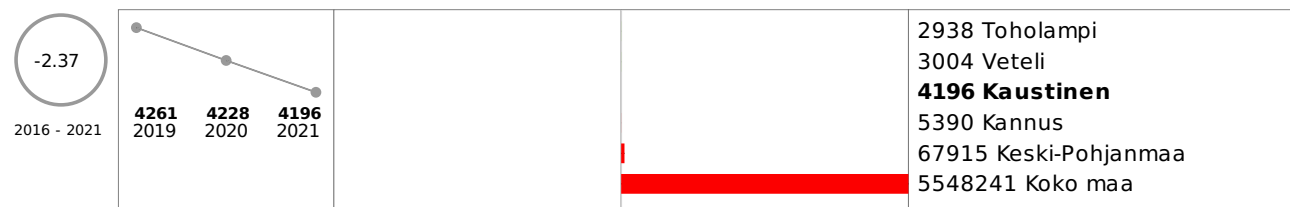

Verotulot, euroa / asukas

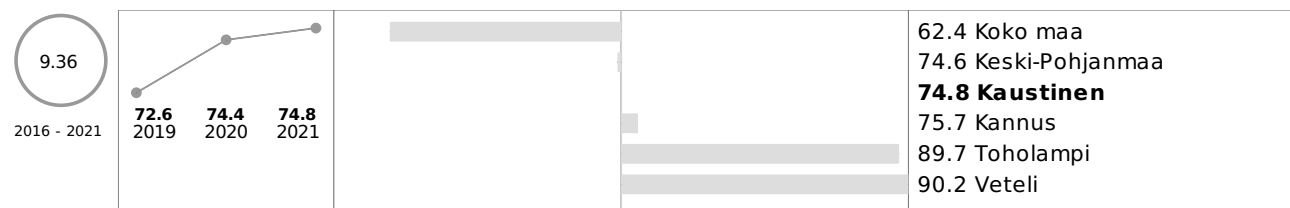

Väestö

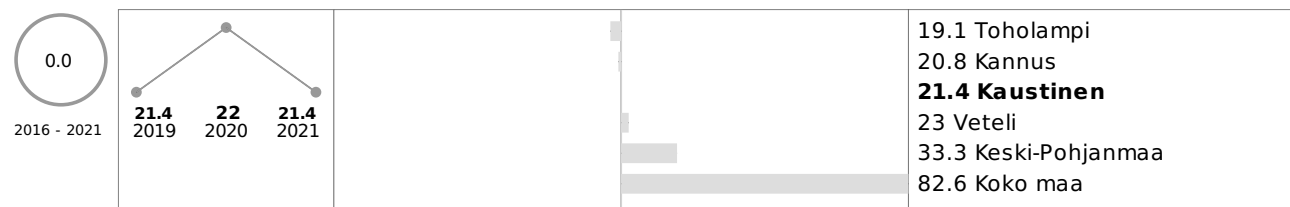
Väestö 31.12.

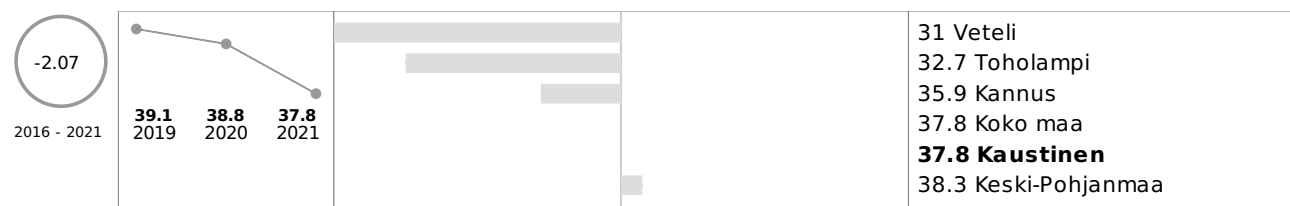
Huoltosuhte, demografinen

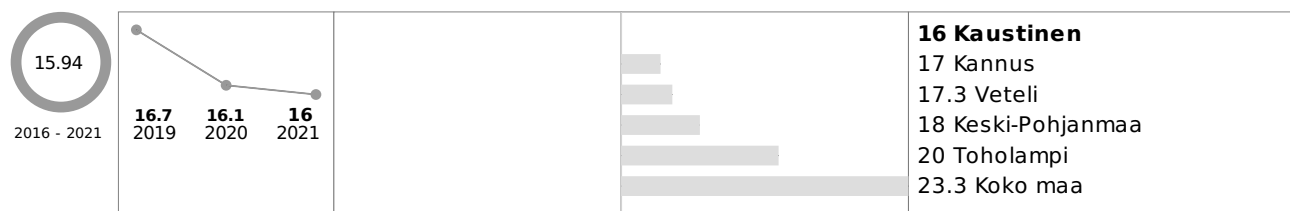
Muu kuin suomi, ruotsi tai saame äidinkielenä / 1 000 asukasta

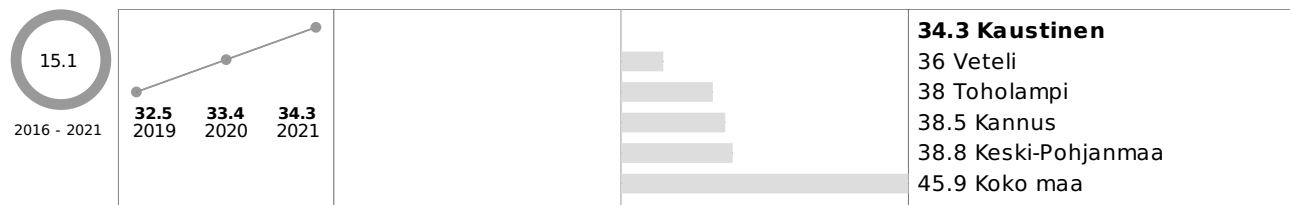
Lapsiperheet, % perheistä

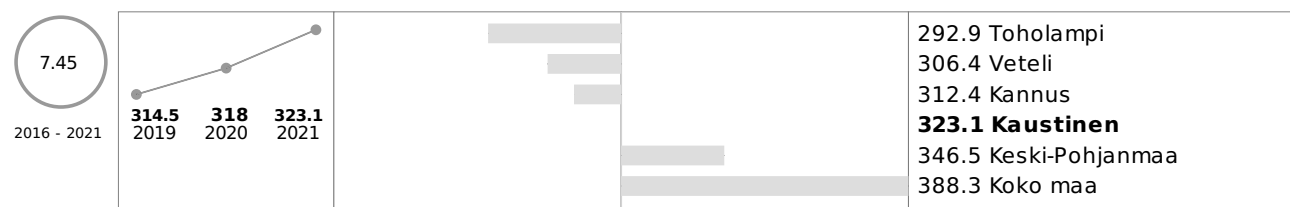
Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

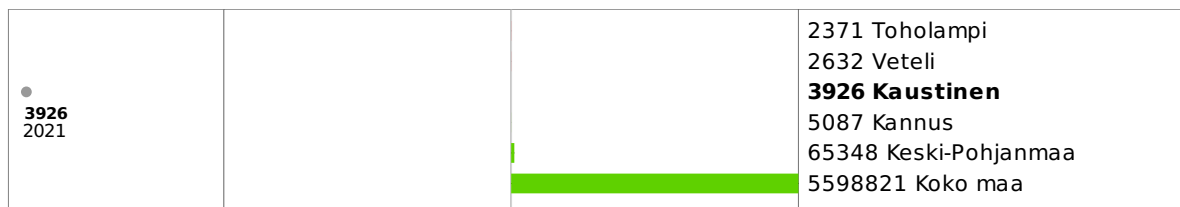
Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista

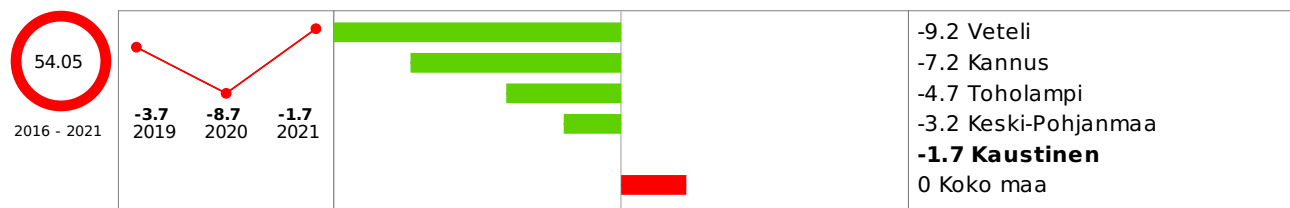
Koulutustasomittain

Väestöennuste 2030 (laskettu 2021)

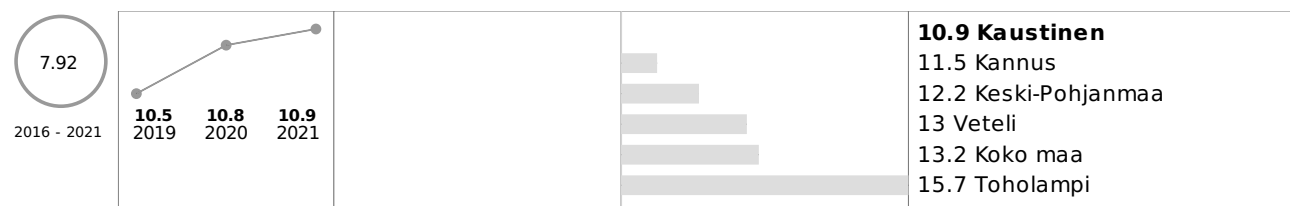

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

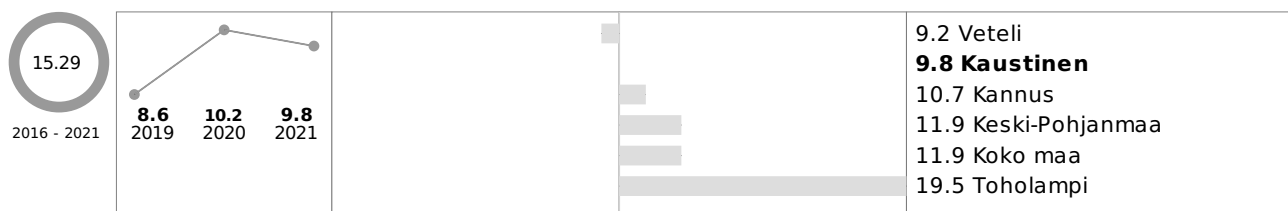

Elinvoima

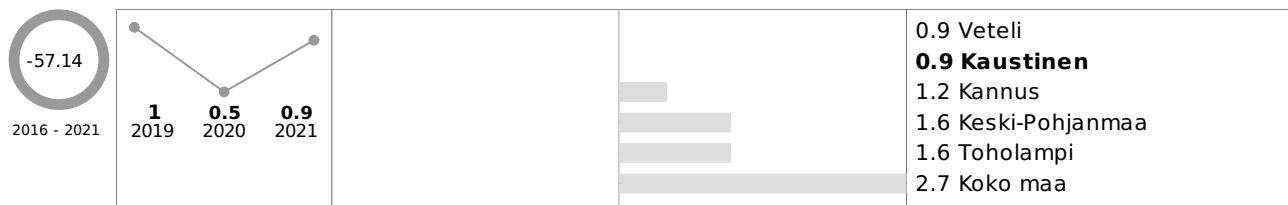
Kunnan yleinen pienituloisuusaste

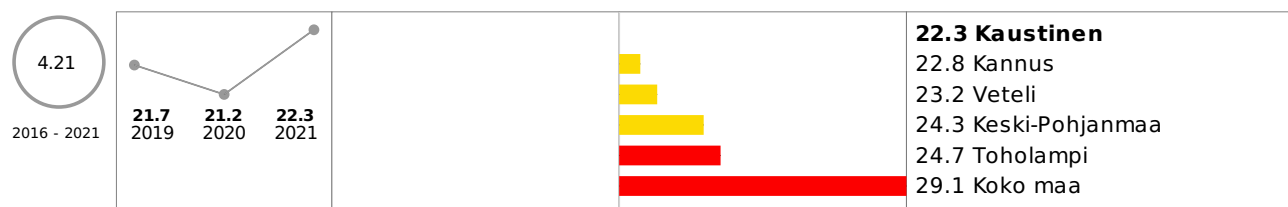
Lasten pienituloisuusaste

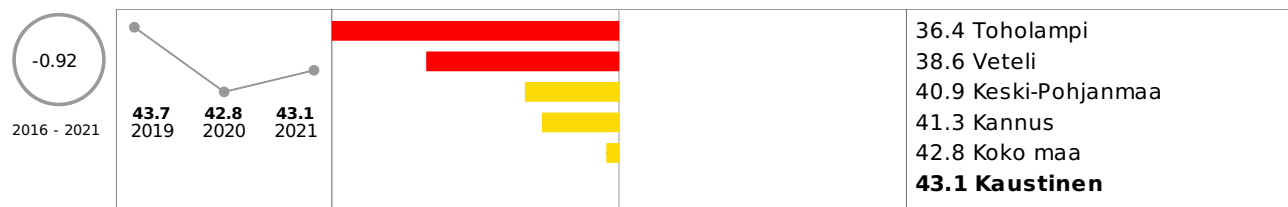
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Työlliset, % väestöstä

TALOUS JA ELINVOIMA - Yhteenveto

Kaustisen kunta on saanut vuonna 2021 valtionosuuksia 3 146€/asukas. Se on vertailukuntiin nähden ollut keskitasoa myös Keski-Pohjanmaalla. Valtionosuudet ovat olleet edelleen vuonna 2021 48,5 % nettokustannuksista joka sekin on keskitasoa vertailukuntin nähden.

Vuosikate osoittaa sen tulorahoituksen, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että tulorahoitus on riittävä, jos vuosikate on vähintään käyttöomaisuuden poistojen suuruinen. Vuosikate on ollut Kaustisella 562 €/ asukas vuonna 2021 ja vuosikateprosentti on ollu 154,6 vuonna 2021.

Lainakanta on ollut viime vuosina kasvava ja vuonna 2021 se on ollut 7 689 € /asukas. Sen sijaan suhteellinen velkaisuus on ollut vuonna 2021 105,8 %. Verotulot ovat olleet viime vuosina noususuunnassa sen ollessa vuonna 2021 3 566 €/asukas. Se on vertailukunnista pienin luku.

Väestö on ollut viime vuosina laskusuuntainen ja vuonna 2021 Kaustisella asui 4 196 henkilöä. Demografinen (tai

väestöllinen) huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15 - 64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. Vuonna 2021 huoltosuhte on ollut Kaustisella 74,8. Äidinkielenään muita kieliä kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia oli vuonna 2021 21,4/ 1 000 asukasta kohde. Lapsiperheitä oli vuonna 2021 37,8 % kaikista perheistä. Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Yhden vanhemman perheitä sen sijaan on vuonna 2021 ollut 16 % lapsiperheistä. Yhden hengen asuntokuntia oli vuonna 2021 34,3 % kaikista asuntokunnista. Se on pieni luku vertailukunnissa. Väestöennuste vuodelle 2030 kertoo, että Kaustisen asukasluku on 3 926. Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta kohden on Kaustisella vuonna 2021 -1,7 asukasta eli vähiten kaikista vertailukunnista.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste on ollut vuonna 2021 10,9. Tilasto kuvaa, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Kyse on mittarista, joka kuvaa väestön asemaa suhteellisella tulojakaumalla. Lasten pienituloisuusaste on ollut sen sijaan 9,8. Tilasto kuvaa, kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Toimeentulotukea on saanut vuonna 2021 0,9 % 25 - 64-vuotiaista vastaavanikäisistä.

Gini-kerroin on yksi yleisimmin käytetyistä tuloerojen mittareista. Gini-kertoimessa tuloerojen taso on kiteytetty yhteen lukuarvoon, mikä voi vaihdella nollan ja yhden välillä. Gini-kertoimen arvot esitetään usein myös sadalla kerrottuna, jolloin kertoimen maksimiarvo on 100. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisempi tulonjako on. Kaustisella vuonna 2021 Gini-kerroin on ollut 22,3.

Indikaattori ilmaisee työllisten osuuden prosentteina väestöstä. Työllisiksi luetaan 15-74 -vuotiaat henkilöt, jotka laskentaviikolla 25.-31.12. tekivät yhtenäkin päivänä ansiotyötä tai olivat tilapäisesti työstä poissa. Vuonna 2021 työssäkäyviä oli 43,1 % väestöstä joka on korkein luku vertailukunnissa.

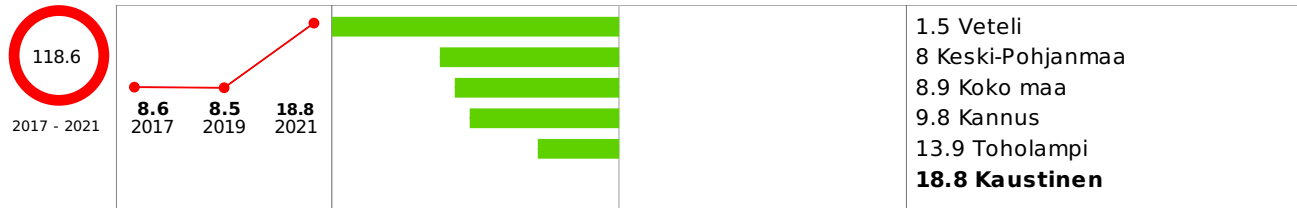
LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

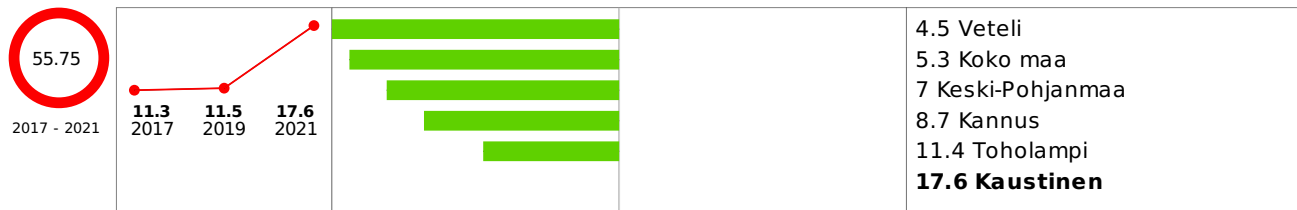
Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

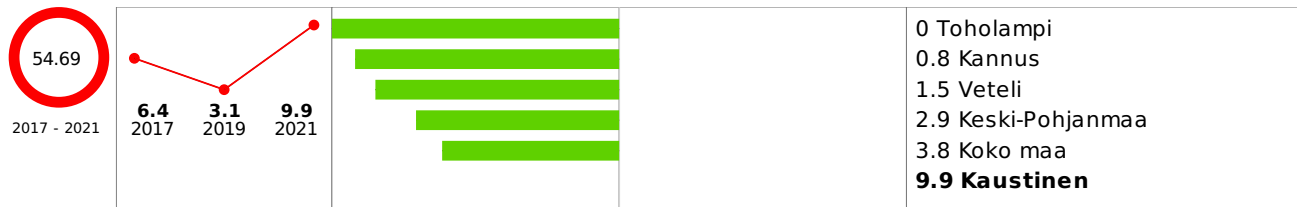
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

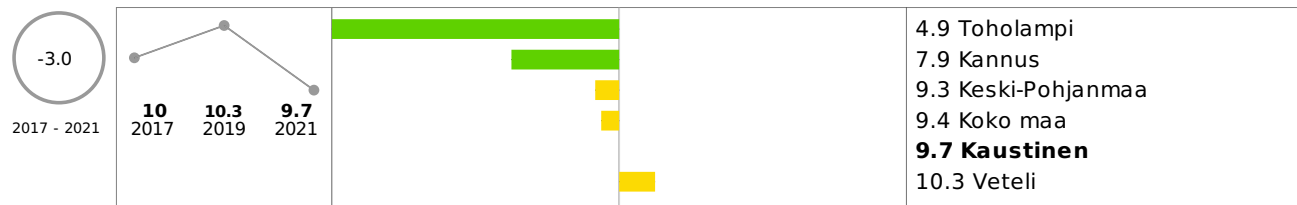
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

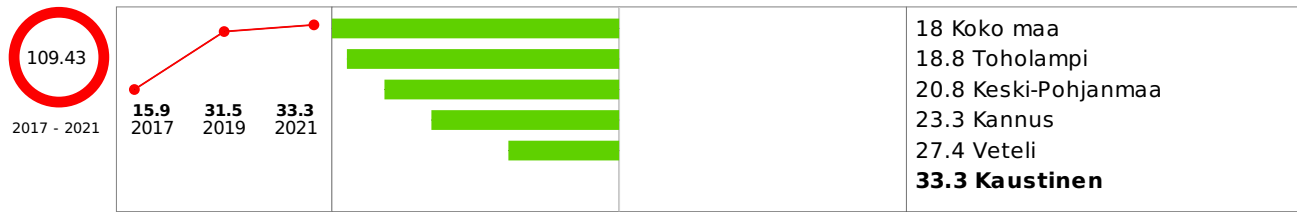

Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

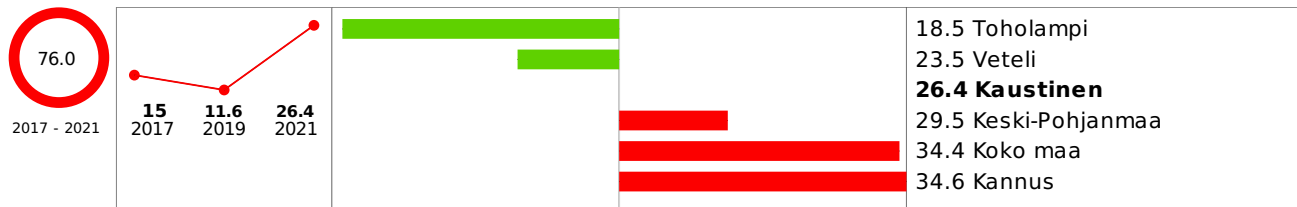

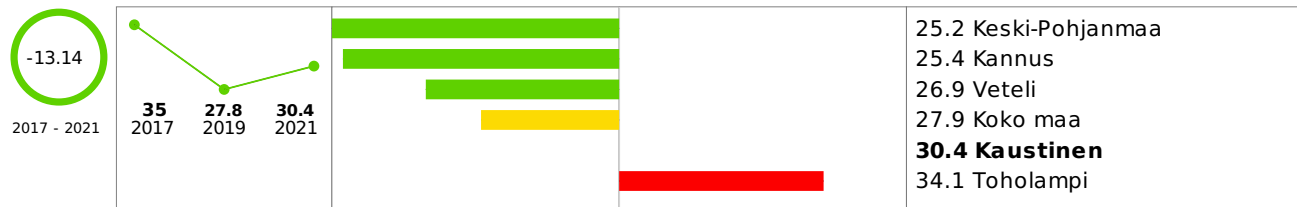
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

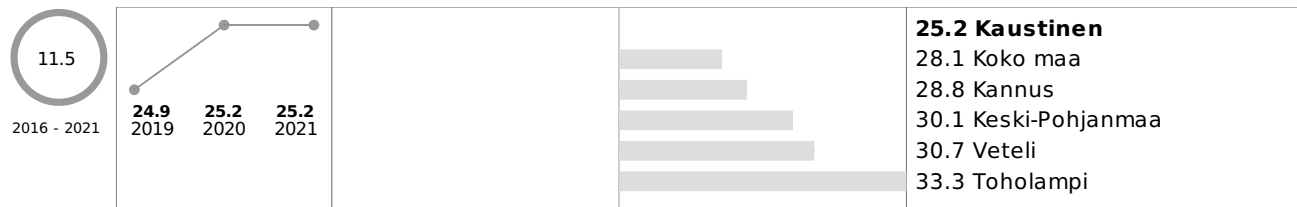

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Päivähoito

Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 3 - 5-vuotiaat % vastaavanikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut

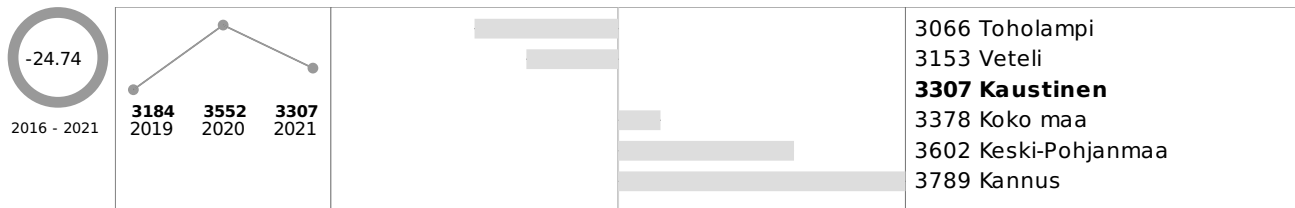
Koulu

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa - TEA, pistemäärä

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET - Yhteenveto

Muutoksia tarkasteltaessa trendistä poikkeaviin yksittäisten vuosien tuloksiin täytyy suhtautua kriittisesti. Mitä pienempi kunta on sitä todennäköisempää on satunnainen vaihtelu. Mikäli kunnassa on noin 100 vastaajaa, muodostaa yksi vastaaja yhden prosenttiyksikön. Muutoksen tulisi olla pienissä (alle 100 vastaajan) kunnissa vähintään 5 prosenttiyksikköä, jotta siihen kannattaa kiinnittää huomiota. Suuremmissa kunnissa jo 2 prosenttiyksikön muutos on merkittävä.

Peruskoulun 2021 kouluterveyskyselyn mukaan terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi koki 28,2 % 8. ja 9. luokan oppilaista. Vertailukuntiin verrattuna nuorten kokemana terveydentila on heikointa. Tosi humalassa kerran kuukaudessa oli vuonna 2021 toteutetun kyselyn mukaan 18,8 % nuorista. Sen sijaan 17,6 % 8. ja 9. luokan oppilaista ilmoitti tupakoivansa päivittäin ja 9,9 % ilmoitti nuuskaavansa päivittäin.

Edelleen kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaaisista oli ilman läheistä ystävää 9,7 % ja luku on vähän parempi kuin edellisen kouluterveyskyselyn mukaan. Ylipainoisia kyselyn mukaan oli 33,3 % nuorista. Koululounaan jätti välistä 26,4 % vastaajista. Hengästyttävää liikuntaa vähintään tunnin viikossa sen sijaan harrastaa 30,4 % 8. ja 9. luokan oppilaista. Kaustisella asutaan verrokkikunnissa kaikista väljiten ja 25,2 % kaikista lapsiasuntokunnista asuu ahtaasti.

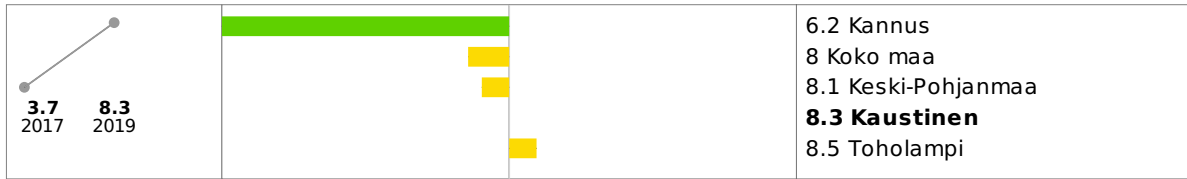
Varhaiskasvatukseen osallistuu Kaustisella 81,3 % 3-5 vuotiaista vuoden 2020 kyselyn mukaan.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen TEA-viisarin pistemäärä oli Kaustisen kunnassa 66 pistettä, joka on hieman parempi kuin koko maassa keskimäärin saavutettu pistemäärä.

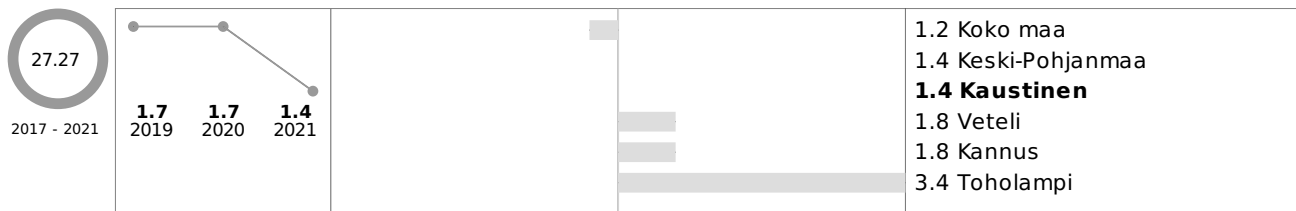
NUORET JA NUORET AIKUISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

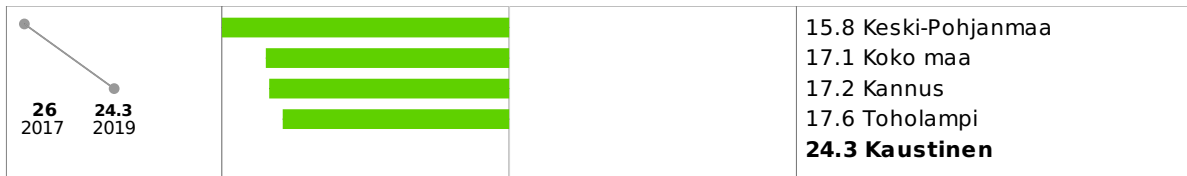
Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

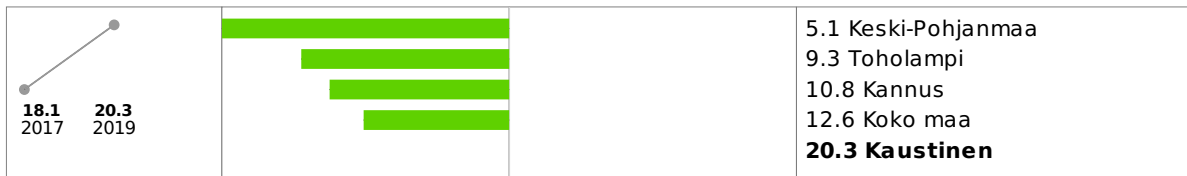
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

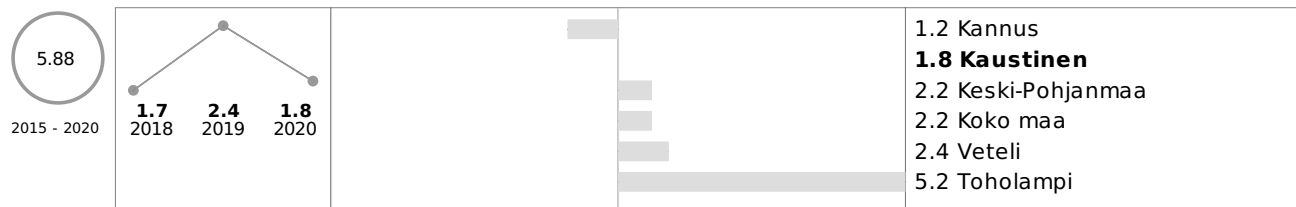

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 18 - 20-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

NUORET JA NUORET AIKUISET - Yhteenveto

Muutoksia tarkasteltaessa trendistä poikkeaviin yksittäisten vuosien tuloksiin täytyy suhtautua kriittisesti. Mitä pienempi kunta on sitä todennäköisempää on satunnainen vaihtelu. Mikäli kunnassa on noin 100 vastaajaa,

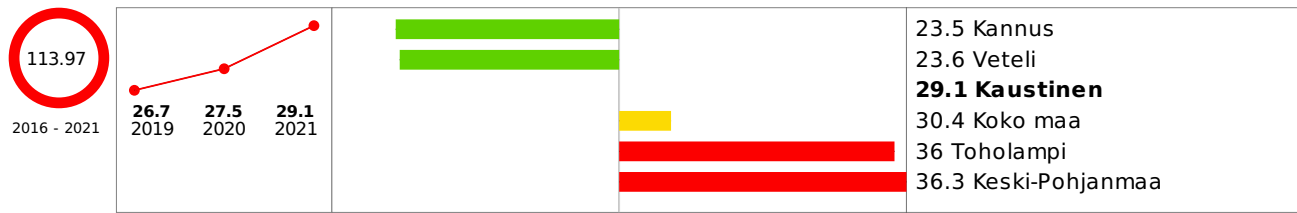
muodostaa yksi vastaaja yhden prosenttiyksikön. Muutoksen tulisi olla pienissä (alle 100 vastaajan) kunnissa vähintään 5 prosenttiyksikköä, jotta siihen kannattaa kiinnittää huomiota. Suuremmissa kunnissa jo 2 prosenttiyksikön muutos on merkittävä.

Kouluterveyskyselyn mukaan 1. ja 2. vuoden opiskelijoista oli ilman läheistä ystävää 8,3 % vuoden 2019 kyselyn mukaan. Sen sijaan 1,4 % vastaavanikäisestä väestöstä saa mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä. Ylipainoisia 1. ja 2. vuoden opiskelijoista oli 24,3 % vuonna 2019 joka on vähemmän kuin aikaisempina kyselykertana, mutta kuitenkin luku on suurin verrokkikunnissa. Laittomia huumeista on kokeillu 20,3 % kyselyyn vastanneista nuorista. Lastensuojelun avohuollossa on ollut viimeisen vuoden aikana vuonna 2020 1,8 % vastaavanikäisestä väestösyä.

TYÖIKÄISET

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

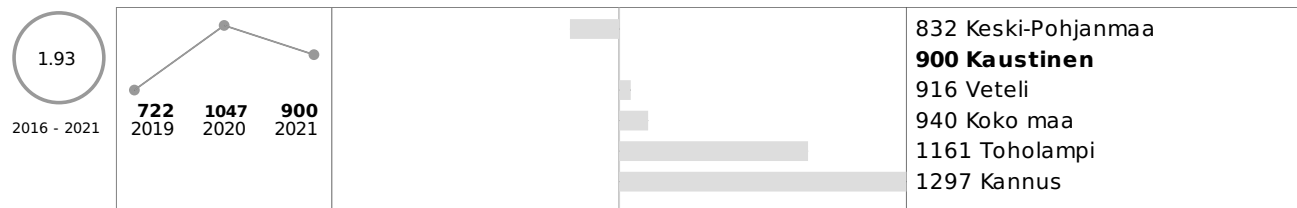

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

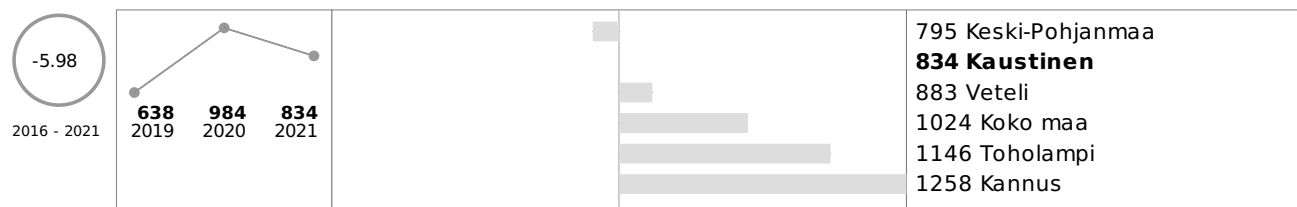

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15 - 49-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä

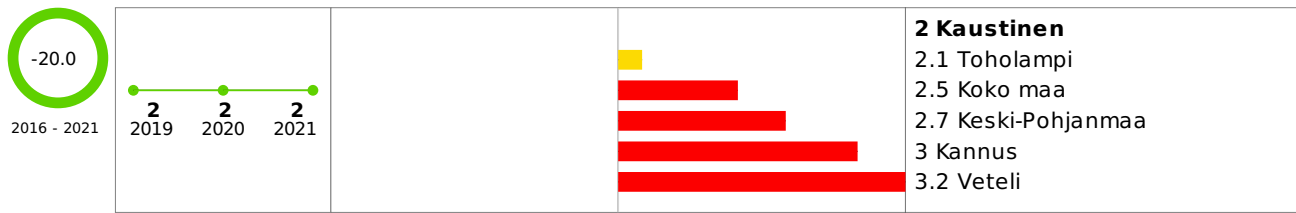
TYÖIKÄISET - Yhteenveto

Aikuisväestöstä 29,1 % oli saanut mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa vuonna 2021, joka on hieman enemmän kuin aikaisempina vuosina. Luku on sekä Keski-Pohjanmaan ja koko Suomen tasolla keskitasoa. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkettä saa 5,7 % 25 - 64-vuotiaista vastaavanikäisestä väestöstä. Luku on matalin vertailukuntiin verrattuna ja hieman laskunut edellisen vuoden lukuun verrattuna. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäyntejä oli vuonna 2021 690 käyntiä 15 - 49 -vuotiailla / 1 000 kohden. Sen sijaan vastaavia käyntejä 50 - 64-vuotiailla oli 651 / 1 000 vastaavanikäistä kohden.

IKÄIHMISET

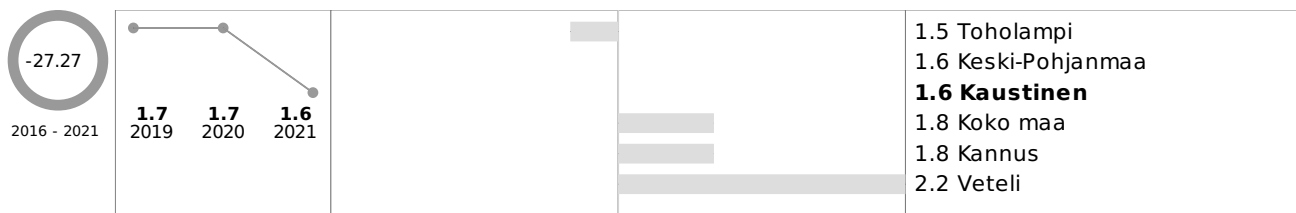
Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä

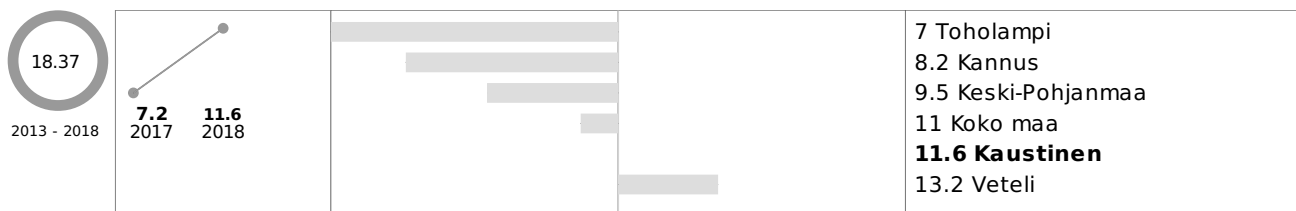
Opiskelu, työ ja toimeentulo

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (-2018)

IKÄIHMISET - Yhteenveto

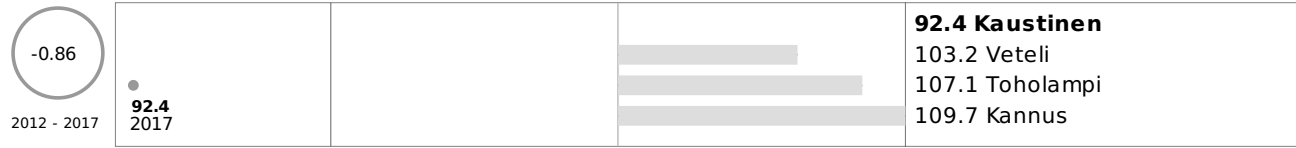
Vuonna 2021 oli Kaustisen kunnassa 2 jotka olivat oikeutettu erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi. Luku on ollut jo useamman vuoden sama ja on Keski-Pohjanmaan ja koko maan tasolla matala.

Täyttä kansaneläkettä saavien osuus osoittaa pienituloisuutta eläkeikäisessä väestössä. Vuonna 2021 Kaustisella 1,6 % 65 vuotta täyttäneistä vastaavanikäisestä väestöstä sai täyttä kansaneläkettä. Vastaavasti vuonna 2018 11,6 % vastaavanikäisestä väestöstä oli säännöllisen kotihoidon piirissä 75 vuotta täyttäneistä asiakkaista.

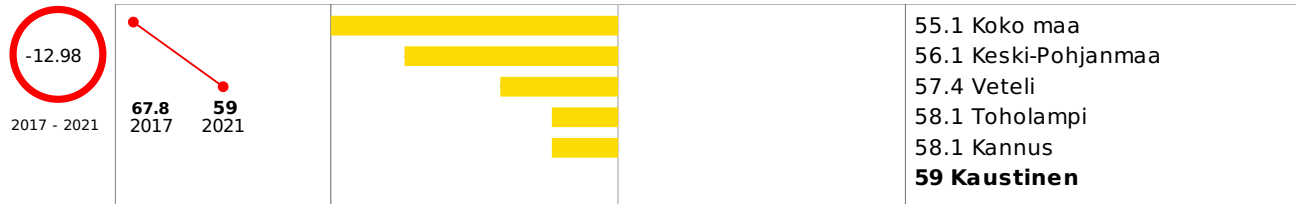
KAIKKI IKÄRYHMÄT

Elintavat, elämänlaatu ja osallisuus

Kelan sairastavuusindeksi, ikävakioitu (-2017)

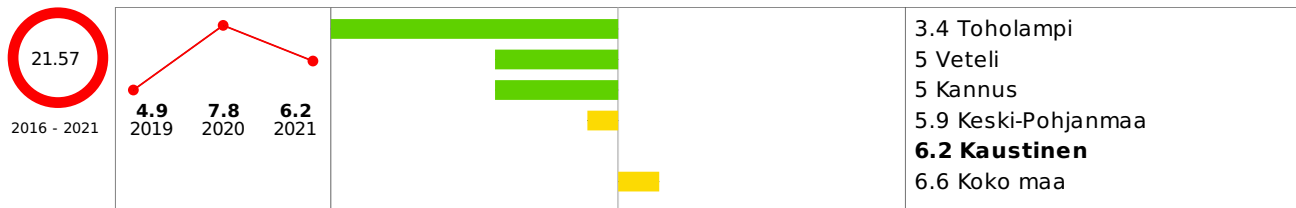

Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, %

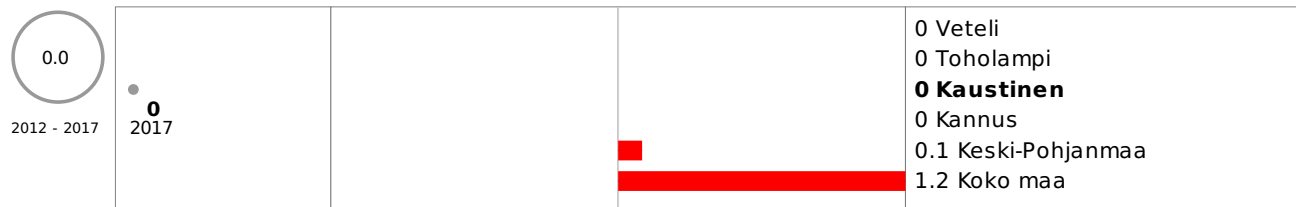

Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

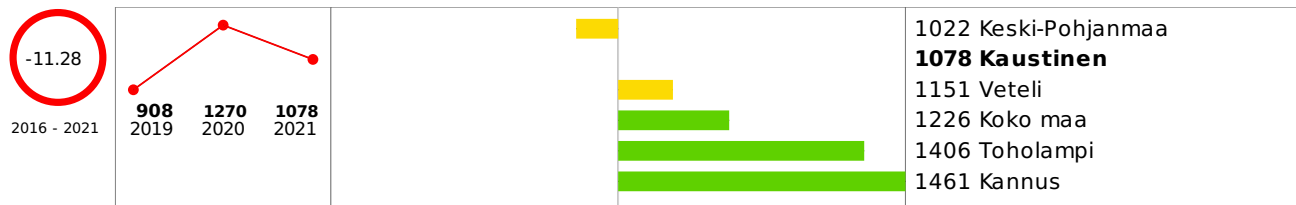

Asunnottomat yksin asuvat / 1 000 asukasta (-2017)

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Perusterveydenhuollon avohoidon kaikki lääkärikäynnit / 1 000 asukasta

2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Vuoden 2019 hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa oli nostettu esille seuraavat kuntastrategian painopisteet ja linjaukset: tavoitteellinen talous; turvallinen, hyvinvoiva ja monipuolinen ympäristö asukkaille; toimivat palvelut; menestyvä ja luova elinkeinoympäristö ja hyvinvoiva sekä osaava ja sitoutunut henkilöstö.

Hyvinvoinnin parantamiseksi ja toimivien palvelujen varmistamiseksi viime vuosina on tehty kattavasti toimenpiteitä: mm. sopimus urheiluseuran kanssa liikuntapalvelujen tuottamiseksi kaikille kuntalaisille on uudistettu, nuorisovaltuuston sekä vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta on erittäin aktiivista, yhteistyö Soiten ja sivistyspalvelujen välillä on moniammatillista ja tiivistä, varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta vaikeassa ja alati muuttuvassa toimintaympäristössä on saatu toteutettua nopealla kuntapäätösreagoinnilla ja juhluvuoden 2018 tapahtumat ovat lisänneet kuntalaisten yhteisöllisyyttä.

3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin tulee näyttöön vuoden 2023 alusta. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja.

Tavoitteena käynnissä olevalla valtuustokaudella on, että kunnan strategian, talousarvion ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteet saadaan mahdollisimman yhteneviksi.

Painopiste/Kärkihanke Kaustisen toimintakulttuuri perustuu yhteistyöhön ja kestävään toimintaan

Päätöksentekomme ja yhteistyömme perustuu myönteisyyteen ja vahvaan me-henkeen ja osallisuuteen.	Lisäämme avointa vuorovaikutusta kumppaneiden kanssa osana talouden ja toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Lisäämme kuntalaisten ääntä päätöksentekoon (osallistuminen ja kuuleminen).
--	--

Kaustinen on yritysmuoneinen ja mahdollistava

Kaustinen tunnetaan kansallisesti ja kansainvälisesti kansankulttuuristaan ja teollisuudestaan.	Vahvistamme brändityötä ja kehitämme kunnan markkinointia. Verkostoidumme ja toimimme verkostoissa aktiivisesti. Kehitämme kaivosteollisuuden edellytyksiä.
Olemme Keski-Pohjanmaan houkuttelevin alue uusille asukkaille ja yritysten sijoittumiselle.	Vastaamme nykyistä paremmin asunto- ja tonttikysyntään. Asiointi kunnassa on sujuvaa ja mahdollisimman moni palvelu on saatavilla digitaalisesti. Huolehdimme toimivasta infrastruktuurista ja yhteyksistä (liikenne- ja tietoliikenne).
Kuntakeskuksemme asema alueen kaupallisena keskuksena vahvistuu.	Kaavoituksella tuetaan keskustan palveluiden, asuintuotannon ja liiketilatarjonnan kehittymistä.

Kaustinen on viihtyisä ja palveleva

<p>Kuntalaisilla on laadukkaat lähipalvelut, joissa hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia. Toisen asteen opiskelupaikkamme ovat maakunnan houkuttelevimpia.</p>	<p>Huolehdimme kunnan tuottamien palveluiden tarkoituksenmukaisuudesta, saatavuudesta ja laadusta. Kehitämme asiakaslähtöisempiä ja joustavampia palveluita digitalisaation avulla</p> <p>Turvaamme musiikkilukion toimintaedellytykset. Turvallisuus, oma vastuu hyvinvoinnista, vaihtoehtoiset palvelut ja palvelujen tuotantotavat</p>
<p>Kuntalaisemme ovat aktiivisia sekä sosiaalisesti, henkisesti ja fyysisesti hyvinvoivia.</p> <p>Asuin- ja elinympäristömme on terveellinen ja viihtyisä.</p>	<p>Turvaamme nuorisovaltuuston ja vanhus- ja vammaisneuvoston vaikuttamismahdollisuuksia kuntapalveluiden kehittämisessä kuntalain ja hallintosäännön tavoitteiden mukaisesti. Vähennämme nuorisotyöttömyyttä. Edistämme asuin ympäristön siisteyttä, haluamme, että kaikki kaustislaiset kokevat siistin ympäristön kunnia-asiana ja kantavat siitä kukin vastuunsa. Vahvistamme kuntalaisten mahdollisuuksia aktiiviseen ja turvalliseen hyöty- ja vapaa-ajan liikkumiseen huolehtimalla kevyen liikenteen väylistä. Kehitämme tapahtumia ja harrastusmahdollisuuksia yhteistyössä kumppaneiden kanssa.</p>

Tulevaisuudessa tulisi Kaustisen kunnassa organisoida hyvinvointityötä systemaattisemmin. Kuntaorganisaatiossa tulisi nimetä poikkihallinnollinen hyvinvointityöryhmä joka kokoontuisi säännöllisesti. Hyvinvointityön tavoitteenasettelua ja kuntastrategian yhteyttä tulisi selkeyttää, jolloin voitaisiin määritellä tarkempia hyvinvointitavoitteita ja vastuualueita. Hyvinvointitavoitteet tulisi kirjata myös selkeämmin vuosittaisiin talousarvioihin.

Hyvinvointikertomuksen perusteella muodostunut kuva kuntalaisten hyvinvoinnista on laadittavan hyvinvointisuunnitelman perusta. Se ohjaa tavoitteenasettelua ja toimenpiteiden suuntaamista.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2021 - 2025

4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Voimassa oleva kuntastrategia on vuodelta 2018. Kunnanhallitus on keskustellut kuntastrategian uudistamisesta ja mahdollisten konsulttipalvelujen hankinnasta ja todennut sen ajoittamisen olevan parasta tehdä niin että prosessiin on myös uuden kunnanjohtajan mahdollista osallistua. Strategian tarkoitus on määritelty seuraavasti:

Yhdessä kilpailukykyistä Kaustista rakentamassa.

Strategisen suunnittelun avulla parannetaan Kaustisen kunnan kilpailukykyä ja taloudellista asemaa sekä vastataan kasvavan väestön ja yritysmäärän sekä kehittyvän teollisuuden tarpeisiin.

Kuntastrategiassa valtuusto päättää kunnan pitkän aikavälin tavoitteista, joiden ympärille muodostuu kokonaiskuva halutusta tulevaisuudesta.

Kuntastrategian visiossa ”Sykkivä, Soiva Kaustinen!”, Kaustinen kehittyi alueensa palveluiden keskuksena. Kaustinen on kansainvälinen ja kilpailukykyinen kunta, jossa on todellista kansainvälistä sykkettä. Vuonna 2025 Kaustinen on aktiivinen kunta, jonka asukkailla on vahva usko kunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. Kunnan toimintakulttuuri ja kehittäminen perustuu yhteistyöhön ja kestävään toimintaan. Haluamme olla kunta, joka mahdollistaa edellytykset hyvälle elämälle.

Toimintamme arvoina ovat:

- yhteisöllisyys ja turvallisuus
- oikeudenmukaisuus ja avoimuus
- luovuus ja rohkeus
- tuloksellisuus ja kestävä kehitys.

Kuntastrategiaan sisältyy varautuminen kaivostoiminnan alkamiseen Kaustisella. Kaivostoiminnan on Keliber Oy:n mukaan käynnistymässä vuonna 2024. Tuotantotoiminnan kaavoitus on käynnissä. Keliberin päätös siirtää rikastamo Kalavedeltä lähelle tuotantoaluetta on pitkittänyt kaavoituksen valmistumista. Kunnan ja yrittäjien tukena on seutukunnan suurhankeorganisaatio.

Alkavan kaivostoiminnan vaikutuksia:

- myönteinen väestökehitys - varaudutaan riittävään asuntotuotantoon
- elinkeinojen kehitys myönteinen, erityisesti kaivostoimintaa tukevien palvelujen kehitys
- kunnan palvelutuotannossa varaudutaan lisääntyvään palvelukysyntään

Hyvinvoinnin edistämisen painopisteenä Kaustinen on viihtyisä ja palveleva, tavoitteet:

Kuntalaisilla on saatavilla laadukkaat ja edullisesti tuotetut lähipalvelut. Toisen asteen opiskelupaikkamme ovat valtakunnallisesti houkuttelevimpia. Käytämme tiloja monipuolisesti. Asuin- ja elinympäristömme on viihtyisä, terveellinen ja kannustaa liikkumaan. Alueiden monipuolinen käyttö ja rakentaminen luo edellytyksiä hyvälle elinympäristölle.

Palveluidemme vetovoimaisuus lisääntyy luovuuden avulla; yhdessä henkilöstön, kolmannen sektorin ja asukkaiden kanssa tuotettu sisältö rakentaa yhteistä Kaustisen kunnan tarinaa.

Vetovoimaisuuden kehittämisen painopisteenä Kaustinen on yritysmuoniteinen ja mahdollistava:

Kaustinen tunnetaan kansallisesti ja kansainvälisesti kulttuuristaan, elävästä kulttuuriperinnöstään, teollisuudestaan ja luonnonvaroistaan.

Olemme Keski-Pohjanmaan houkuttelevin alue uusien asukkaiden ja yritysten sijoittumiselle ja investoinneille. Kaustisella on maakunnan paras toimintaympäristö yrittämiselle. Monipuolisella sekä oikein suunnatulla kaavoituksella ja infralla mahdollistetaan yritysten ja asukkaiden muuttoa kuntaan.

Kuntakeskuksemme asema alueen kaupallisena palvelukeskuksena on vahvistunut.

Toimintakulttuurin ja johtamisen painopisteenä Kaustisen toimintakulttuuri perustuu yhteistyöhön ja kestävään toimintaan:

Kuntakonsernimme toiminta on kestävällä pohjalla ja toimii tuloksekkaasti. Päätöksentekomme ja yhteistyömme perustuu myönteisyyteen, vahvaan me-henkeen ja osallisuuteen.

Kuntakonsernilla on toimivat, terveelliset ja turvalliset toimitilat, joiden käyttöaste on korkea.

Olemme houkutteleva työnantaja ja meillä on hyvinvoiva, osaava ja sitoutunut henkilöstö.

Valtuuston hyväksymät strategiset mittarit:

- 40 uutta vuokra-asuntoa vuosina 2019 - 2020
- Asukasluku kasvaa keskimäärin 1,5 % vuodessa
- Kuntalaisten hyvinvointi paranee
- Toisen asteen opiskelijoiden määrä kasvaa
- Yritysten ja työllisten määrä kasvaa.

Strategiset tavoitteet:

Kuntastrategian keskeinen ajatus on, että Kaustinen kehittyy alueensa palvelujen keskuksena. Keskeiseksi mittariksi on asetettu kunnan väestökehitys. Kunnassa oli syyskuussa 2022 4 205 asukasta eli parikymmentä enemmän kuin syyskuussa 2021. Tilastokeskuksen väestöennuste ennustaa kunnan väkiluvuksi vuonna 2030 3 926 ja vuonna 2040 3 600 asukasta. Väestöennuste on laskeva, mutta Kaustisen ikärakenne on kuitenkin alueellisesti tarkasteltuna hyvä. Suurimmat ikäluokat vuositasona ovat 8-, 11- ja 76-vuotiaat. Heitä kaikkia on 69 henkilöä.

Väestön kasvutavoite on todella kova. Strategiassa odotetaan väestön kasvavan 1,5 % vuodessa. Yritysten ja työllisten määrä kasvaa, Kaustinen on Keski-Pohjanmaan houkuttelevin alue uusien asukkaiden ja yritysten sijoittumiselle ja investoinneille. Strategiatavoitteiden mukaisella asuntorakentamisella vaikutetaan myös myönteiseen väestökehitykseen. Suurin yksittäinen tavoite on asuntotuotannolla. Tulevassa strategiassa on kovan väestön määrän kasvutavoitteen sijaan suunnattava painotusta enemmän kuntalaisten hyvinvoinnin kasvattamiseen.

Kaivostoimintaan sisältyvät suuret odotukset. Kaivostoiminnan työllistäväksi vaikutukseksi arvioidaan noin 120 työpaikkaa, joista jokainen tuo toteutuessaan n. 3 palvelu- ym. lisätyöpaikkaa. Toteutuessaan hanke on Kaustisen ja koko Kaustisen alueen suurin yksittäinen teollisuushanke.

Kaustista kehitetään edellä alueensa palvelukeskuksena. Kehitysyhtiö rakentaa teollisuustiloja ja Rekipolska asuntotiloja. Keskustan kaavan avaamisella tuetaan elinkeino- ja liiketoiminnan kehittymistä. Avainasemassa ovat liikennejärjestelyt.

5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Hyvinvoinnin edistämiseksi toteutetaan strategian mukaisia kehittämisohjelmia ja alueellisesti valmisteltuja suunnitelmia:

Elävä kulttuuriperintöstrategia

Kiinteistö- ja toimitilaohjelma

Kunnan talous- ja toimintasuunnitelma

Soiten päihde- ja mielenterveyst strategia 2020-2024 (laadinnassa)

Kaivosteollisuuden kokonaissuunnitelma, yrittäjyyst strategia, maapoliittinen ohjelma, viestintäsuunnitelma

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma (tekeillä)

Varhaiskasvatussuunnitelma, valtakunnalliset perusteet, 2022

Kaustisen varhaiskasvatussuunnitelma, 2022

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014

Kaustisen esiopetuksen opetussuunnitelma, 2021

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet, 2021

Kaustisen kaksivuotisen esiopetuskokeilun opetussuunnitelma, 2021

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014

Perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma, 2021

Oppilashuoltosuunnitelma, 2022

Opetussuunnitelma (päivitys opetushallituksen määräysten mukaisesti, paikalliset tarkennukset tarvittaessa)
Pedanet

Kulttuurikasvatussuunnitelma, 2022

Elintapavalmennuksen palvelutarjotin (Soite)

Terveelliset elintavat (Soite)

Mielenterveyden edistäminen (Soite)

Alueellinen hyvinvointikertomus (Soite)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (Soite) (Kaustinen mukana)

Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma (Soite, aloitus syksyllä 2023)

Keski-Pohjanmaan alueen hyvinvointikertomus 2022 ja hyvinvointisuunnitelma 2023-2025 (Soite, 2023)

6 Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvoiva väestö on elinvoimaisen kunnan ja maakunnan edellytys. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät.

Valittujen hyvinvointia edistävien painopisteiden eli kehittämiskohteiden toteutussuunnitelmassa määritellään tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutaho, resurssien tarve sekä arviointi.

Elinvoimainen kunta

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Työllisyyden turvaaminen ja kehittäminen	Pitkäaikaistyöttömyyden tukeminen sekä vähentäminen	Kaustisen seutukunnan työllisyyspalvelut	Prosenttiosuus: Pitkäaikaistyöttömyydessä, työttömyydessä, rakennetyöttömyys, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat

	Yritysten toiminnan ja työpaikkojen turvaaminen	Kaustisen kunta Kaustisen kehitys Oy Kaustisen seutukunnan työllisyyspalvelut	Työllisten osuus työväestöstä, työttömyys prosentti
	Nuorisotyöttömyyden ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden vähentäminen	Etsivä nuorisotyö	Nuorisotyöttömien 18-24 vuotiaiden prosenttiosuus, koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 vuotiaiden prosenttiosuus
	Toisen asteen koulutuksen turvaaminen	Toimivat ja vetovoimaiset tilaratkaisut	Opiskelijatilastot
	Kaavoitus- ja lupamenettelyjen joustavuus	Luottamuselimet, kunnallistekniikka	Haja- ja asutusalueiden rakentaminen, keskustan kehittäminen, teollisuuden investoinnit
	Osaavan työvoiman saatavuus	Kaustisen seutukunnan työllisyyspalvelut, Kaustisen Kehitys Oy	Avoimien työpaikkojen määrä
	Kunnan maine nykyisten ja tulevien yritysten välillä	Kaustisen kunta, Kaustisen Kehitys Oy, Kaustisen seutukunta	Uusien yritysten määrä, Nykyisten yritysten muutos-/ laajentamissuunnitelmat, Positiivinen uutisointi
Työhyvinvoinnin kehittäminen	Kunnan työhyvinvointikysely, työhön ohjaus, työterveyshuolto	Kunnan henkilöstöhallinto, Työplus	Työhyvinvointikyselyn mittarit, työterveyshuollon vuosittaiset arviointikeskustelut
Positiivisen kuntakuvan rakentaminen	Arkiaktiivisuutta lisäävät infraratkaisut	Kaustisen kunta	Hankkeiden toteutus ja käyttöaste
Luonto vetovoimatekijänä	Vapaa-ajan asukastoimikunnan toiminnan tukeminen	Kaustisen kunta	Myönnetyt avustukset

Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
---------	----------------------------	-----------	-------------------

Johtoryhmä johtaa terveydenedistämistä kunnassa	Kuntalaisten terveydentilan ja hyvinvoinnin raportointi ja seuranta	Johtoryhmä, hyvinvointityö	TEA-viisarin pistemäärät
Lasten ja nuorten terveellisten elintapojen edistäminen ja osallisuuden lisääminen	Neuvokas perhe Ravitsemussuositusten noudattaminen	Soite, neuvolatoiminta Varhaiskasvatus, perusopetus ja lukiokoulutus sekä ruokahuolto	Kouluterveyskyselyt Ruokahuollon asiakastytyväisyyskyselyt
	Aktiivisen koulupäivän toteutus Passiivisen istumisen vähentäminen	Liikkuva koulu -toimintatapa	Kouluterveyskysely Move!-mittaukset
Varhainen tuki perhe- ja lapsipalveluissa	Varhaiskasvatus-suunnitelma	Varhaiskasvatuksen henkilökunta	Varhaiskasvatus-suunnitelmat
	Eriyisen tuen toteutuminen Varhaisen puuttumisen tukeminen	Eriyisopetus	Kolmiportainen tuki
	Ennaltaehkäisevien lapsiperheiden palveluiden vahvistaminen Neuvolapalvelut ja kouluterveydenhuolto	Soite, neuvolapalvelut	Jonotusaikojen seuranta Asiakkuuksien suhdeluvun seuranta
Ikäihmisten aktiivisuuden lisääminen ja liikuntavammojen ehkäisy	Ikääntyvän väestön toimintakyvyn ylläpitäminen Vapaa-aikatoimen palvelutarjonta, painotus ikääntyvässä väestössä Kansalaisopiston tarjonta Kevyen liikenteen väylien esteettömyys sekä talvikunnossapito	Liikunta- ja vapaa-aikatoimi Tekninen toimi Kansalaisopisto Soite, ikäihmisten palvelut	Putoamisiin ja kaatumisiin liittyvät hoitojaksot Liikunta- ja kansalaisopistojen osallistujamäärät

	<p>Yksinäisyyden uhan minimointi</p> <p>Perhekoti- ja palveluasumisen asiakaspaikat</p> <p>Vertaistuki</p> <p>Asiakkaiden palveluohjaus</p> <p>Kotikuntoutus ja kotihoito</p>	Kaustisen kunta, Soite	Yksinäisyyttä osoittavat indikaattorit
Kuntalaisten harrastus-, kulttuuri- ja liikuntamahdollisuuksien kehittäminen	<p>Kuntalaisten terveyden ja hyvinvointiin liittyvien palveluiden kehittäminen ja ylläpitäminen sekä kuntalaisten aktiivisuuden lisääminen yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa</p> <p>Kaiku-kortti</p>	Kaustisen kunta, kolmas sektori	Kuntalaispalaute, opistojen kurssitarjonta, järjestöavustukset

Kuntalaisten osallisuuden vahvistaminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa	<p>Säännöllinen yhteistyö ja viestintä</p> <p>Yhdistysten ja järjestöjen avustaminen</p>	Kaustisen kunta, kolmas sektori	<p>Yhteistyöpalaverit</p> <p>Myönnetyt avustukset</p>
Päätöksenteon läpinäkyvyys	<p>Luottamuselimet ja viranhaltijat</p> <p>Päätökset nähtävillä</p> <p>Valtuuston kokoukset netissä</p>	Kaustisen kunta	<p>Kuntalaispalaute</p> <p>Kuntalaisaloite</p> <p>Valtuustoaloite</p> <p>Valtuuston kokouksien katselumäärät</p>
Monikanavainen, riittävä ja selkeä tiedottaminen palveluista ja kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksista	Oikeanaikainen ja aktiivinen viestintä	Kaustisen kunta Viestintäryhmä	Kuntalaispalaute

Toimivat sähköiset palvelut	Kunnan sähköiset hakemukset	Kaustisen kunta	Jätettyjen sähköisten hakemusten määrä
Kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien lisääminen Palveluiden ja elinympäristön kehittäminen kuntalaislähtöisesti	Nuorisovaltuusto Vanhus- ja vammaisneuvosto Kuntalaisfoorumit Asukaskyselyt Asiakaskyselyt Avoimet palautekanavat	Kaustisen kunta	Kerätty palaute
	Tukioppilastoiminta yläkoulussa on voimavara yhteisöllisyyteen. Lukiossa Tutorit	Tukioppilaiden toiminnassa sekä yhteisöllisiä tapahtumia että yksilökohtaista tukea.	Kouluterveyskysely: yksinäisyys, kaverien määrä

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

7 Suunnitelman laatijat

Johtoryhmä, laajennettu työryhmä

8 Suunnitelman hyväksyminen